

Seminář k nástinu dějin pedagogiky a úvodu do pedagogiky

Téma:

Pedagogické pojmy

Kateřina Dvořáková
79407@seznam.cz

- **Pedagogika** -Termín *pedagogika* pochází z antického Řecka, kde byl slovem *paidagógos* označován otrok, který pečoval o syna svého pána, doprovázel jej na cvičení a do školy. Později se termín přenesl do antické latiny, avšak již s posunutým významem - *paedagogus* byl již nejen otrok-průvodce, ale i učitel a vychovatel.
- **Pedagogika – (V odborném významu)** - věda a výzkum zabývající se vzděláním a výchovou v nejrůznějších sférách života společnosti. Není tedy vázaná pouze na vzdělávání ve školských institucích a na populaci dětí a mládeže.
- **Systémové pojetí výchovy** -terminologicky neustálený pojem. Je to soubor všech školských a dalších vzdělávacích institucí, jejich fungování a prostředky, které v zemi zajišťují vzdělání.

Strukturu vzdělávacího systému tvoří:

1. školská soustava
2. mimoškolní vzdělávací instituce (zvláště pro vzdělávání dospělých
např. jazykové kurzy)
3. kulturní a osvětové instituce (knihovny, muzea atd.)
4. někdy je sem zahrnováno i působení masových médií
(rozhlas, televize...)

Vyučování

Každodenně se odehrává ve školních třídách v průběhu vyučovací hodiny.
V didaktických teoriích znamená pouze činnosti, které realizuje učitel jako součást výuky

Vzdělávání

Je proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, dovedností, postojů aj., typicky realizovaný prostřednictvím školního vyučování. (J. Průcha)

Vzdělání

Vzdělání je výsledek výchovně vzdělávací práce. Vzdělávání je proces, vzdělání je určitý výsledek vzdělávacích procesů.

Osobnostní pojetí: Vzdělání se chápe jako součást socializace jedince.

Obsahové pojetí: Vzdělání je systém informací a činností, které jsou realizovány ve výuce.

Institucionální pojetí: Vzdělání je společensky organizovaná činnost zabezpečená institucí. Vzdělání se běžně rozlišuje na základní, středoškolské a vysokoškolské.

Učení

Učení je ústředním pojmem psychologie i pedagogiky (hlavně didaktiky).

Vyjdeme - li z Pedagogického slovníku, pojem učení je psychický proces, který je v jednotě tělesných a duševních předpokladů rozhodujícím faktorem v adaptaci člověka na jeho přírodní a společenské prostředí. .

Učení se taky chápe v širším a užším slova smyslu.

- a) učení v širším významu jde o získávání zkušeností a utváření jedince v průběhu jeho života (schopnost mluvit, chodit, připravovat si potravu, vnímat druhé, rozumět jim...). Je nezáměrné, jsou ho schopni i zvířata. Vše co je naučené je opakem vrozeného.
- b) učení v užším významu je záměrné, cílevědomé získávání vědomostí, dovedností, návyků, ale i jiných forem chování, osobních vlastností apod. Je vlastní pouze člověku.

- **Struktura pedagogiky** - Pedagogika se skládá z teorie a praxe, tyto dvě součásti by měly úzce spolupracovat. Pedagogika se rozděluje na dílčí disciplíny, např. Obecná pedagogika, Dějiny pedagogiky, psychologie výchovy, Sociální pedagogika, Speciální pedagogika (např. Etopedie -výchova dětí sociálně narušených, Surdopedie – edukace osob se sluchovým postižením, Logopedie, ...), Pedagogika volného času, Andragogika, Didaktika (např. didaktika hudební výchovy), a další
- **Výchova**
je proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. Přípravuje jedince na život ve společnosti.
a) výchova v užším slova smyslu se chápe jako rozvíjení postojů jedince, jeho potřeb a zájmů.
b) výchova v širším slova smyslu je syntézou výchovy v užším slova smyslu a vzdělávání.
- **Rysy výchovy** - výchova musí být permanentě orientovaná, mnohostranná a univerzální.
- **Etapy výchovy** - souslednost postupů a činností uplatňovaných v samotném výchovně vzdělávacím procesu, počáteční pedagogická diagnóza -> pedagogické projektování a motivace -> regulace -> vstupní a výstupní diagnóza

- **Pedagog** - je učitel, osoba, která se odborně zabývá pedagogikou a profesionálně se věnuje výchově a vzdělávání žáků v různých typech škol. Má pro to příslušnou kvalifikaci.
- **Prostředky výchovy** - předměty, vlastnosti, vztahy i procesy, kterých subjekt ve výchovně vzdělávacím procesu využívá, aby dosáhl svého cíle.
- **Cíle výchovy** – V nejobecnější podobě ucelená představa (ideál) předpokládaných a žádoucích vlastností člověka, které lze získat výchovou (cíl výchovného působení)
- **Pedagogické principy**
  - CÍLEVĚDOMOST – cíl strategicky a takticky; motivovat; objasňovat
  - SOUSTAVNOST (systematičnost) – řádný systém, návaznost, pracovní režim, postupy
  - AKTIVNOST – lpět na samostatnosti jedince; motivovat, opírat se o jeho zájem; aplikovat praktickou část výuky; KREATIVITA vychovávaného
  - NÁZORNOST – přímý názor; nepřímý názor – opírat se o předchozí zkušenosti; rozvíjet vnímání, představy a fantazii
  - UVĚDOMĚLOST – jasné představy, soudy, úsudky; myšlenkové operace; správné jaz. návyky; využívat transfer
  - TRVALOST – procvičování, opakování, přiměřené pracovní tempo, vhodné učivo, emotivnost výuky
  - PŘIMĚŘENOST – ohled na věkové a individuální zvláštnosti – pdg. diagnostika; požadavek individuálního přístupu; náročnost přiměřená
  - ZÁKLADNÍ PRAVIDLA PDG. POSTUPU: od blízkého ke vzdálenému, od jednoduchého ke složitějšímu, konkrétního k abstraktnímu . . .
  - EMOCIONÁLNOST – zaujmout žáka; dobrá atmosféra . . .
  - PRINCIP JEDNOTNOSTI VÝCHOVNÉHO PŮSOBENÍ

- **Formy výchovy**

školní - vyučování ; mimovyučovací aktivity; vliv školního prostředí
mimoškolní- ve společenských organizacích; v kulturních institucích;
hromadnými sdělovacími prostředky

rodinná - veřejným míněním rodiny; zájmovou orientací rodiny; rodinnými aktivitami

sebevýchova - autodiagnostika a automotivace; podíl na různých aktivitách

- **Podmínky výchovy**

vnitřní: - věkové zvláštnosti - na určitém vývojovém stupni od narození až do smrti jedince disponuje věkovými vlastnostmi
- individuální zvláštnosti - duševní a tělesné funkce se nevyvíjejí u každého jedince stejně - musíme s tím počítat

vnější: - přírodní prostředí

- společenské prostředí - komplex sociálních podmínek, představuje lidskou společnost a okolí jedince

- výchovné prostředí - složitá soustava opakujících se nebo relativně stálých situací

- **Prostředky výchovy**

přiozené - vychází z rodinné výchovy (autorita - otec, láska - matka)

pedagogické instituce: mateřská škola, základní škola, střední škola + gymnázia, univerzity

- **Činitelé výchovy**
  1. pedagog
  2. vychovávaný jedinec (předpoklady jedince jsou fyzického a psychického rázu)
  3. výchovné prostředky (vyučování, ped. prostředí, sděl. prostředky, práce, hra, umění, sport, kolektiv).
- **Hominizace** - označuje vývoj člověka, který by se dal česky vyjádřit jako "polidštění". Během tohoto vývoje došlo ke změnám na lidské kostře, díky kterým se člověk vzhledově výrazně odlišil od lidoopů. Je to proces komplexní, jenž zahrnuje kromě změn biologických také změny sociální, kulturní i ekologické.
- **Enkultura** – je proces, jehož prostřednictvím si jedinec v průběhu svého života osvojuje kulturu dané společnosti. Pojem považovaný mnoha autory za synonymum socializace.
- **Personalizace** – utváření a kultivace osobnosti jako společenské bytosti. Je jednou z dimenzí výchovy
- **Socializace** – celoživotní proces v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu, a začleňuje se tak do společnosti. Realizuje se hlavně sociálním učením, sociální komunikací a interakcí, i nátlakem. Socializace se odehrává především v rodině, skupině přátel, vrstevníků, ve škole, prostřednictvím masmédií a práce
- **Výchova přímá = Intencionální působení (výchova)** – intence = úmysl, vliv, záměr, zaměření se na určitý cíl. Záměrné, dané, stanovené, plánované působení. Výchova uskutečňovaná v určitých (určených) „intencích“

- **Výchova nepřímá = Funkcionální působení** (vliv prostředí, okolí) – funkcionální působení je opakem intencionálního. Je to působení bezděčné, náhodné a nezáměrné ovlivněno prostředím a okolím, ve kterém se jedinec pohybuje.
- **Edukátor** - kterýkoli aktér vyučování či jiné intencionální edukační aktivity (učitel, lektor, instruktor, vychovatel, konzultant, poradenský pracovník, trenér, školitel... všechny osoby, které nějakým způsobem vyučují, poučují, instruují jiné lidské subjekty, ale i zvířata či neživé systémy umělé inteligence).
- **Edukant** - kterýkoli subjekt učení (žák v předškolním věku, vysokoškolský student, učeň, účastník profesního školení, jazykového kursu, dítě poučované rodičem, pacient instruovaný lékařem...)
- **Heteroedukace** – výchova druhým jedince. Převažuje v dětství. Heteroedukace vytváří podmínky pro autoedukaci.
- **Autoedukace, sebevýchova** – Snaha po změně svých psychických a povahových vlastností, tendence ke změně sama sebe.
- **Edukační prostředí** – jakékoli prostředí v němž probíhá nějaký řízený proces učení. Má své parametry fyzikální (velikost prostoru, architektura aj.), ergonomické (zařízení, pomůcky...), a především psychosociální (vztahů a komunikace mezi zúčastněnými subjekty. Charakter edukačního prostředí ovlivňuje vzdělávací výsledky např. klima třídy školy...)
- **Edukační realita** - je každá skutečnost v lidské společnosti, v níž probíhají nějaké edukační procesy nebo jsou vyvíjeny nějaké edukační konstrukty.

- **Složky výchovy**

rozumová - jazyková, vědecká, ekologická

pracovní - technická, ekonomická, pracovní

výchova světonázorová - náboženská, filozofická

mravní - mravní, právní, politická, multikulturní

estetická - kulturní, umělecká

tělesná - zdravotní, pohybová, a další

- **Anticipace** – předjímání určitých jevů a procesů, předvídání, očekávání určité situace(děje), které nastanou v budoucnu
- **Interakce** – základní proces umožňující existenci lidské společnosti. Vzájemné působení jedinců, skupin, velkých společenství na sebe navzájem. Interakce je úzce spojena s komunikací. Vzhledem k sociální povaze interakce mezi lidmi se interakce v české sociální psychologii chápe jakožto „sociální styk,,

Seznam použité literatury:

- JŮVA, V.,sen a jun. *Úvod do pedagogiky*. Brno: Paido, 1999
- PRŮCHA, J.,WALTEROVÁ,E.,MAREŠ,J. *Pedagogický slovník*. 2.přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 1998